

Aliorum sententia de virtute elicitive actus puniendi in Deo.

12. Alii vero fuere Doctores qui dixerunt hunc actum puniendi esse in Deo a justitia distributiva. Ita expresse Capreolus, in 1, dist. 43, q. 1, art. 1, in defens. 14 conclusionis, ubi eam sententiam confirmat auctoritate D. Thomæ, in 4, dist. 46, q. 2, art. 2, q. 1, ad 1, ubi ait æqualitatem, quam Deus servat in puniendis peccatis, proportionalitatis esse, non æqualitatis; et attendendam esse non secundum comparisonem pœnæ ad culpam, sed secundum comparisonem duorum peccantium ad duas pœnas, scilicet, ut qui plus peccavit, plus puniatur, et secundum quod exceditur in peccato, sic excedatur in pœna, quod est munus et medium justitiæ distributivæ. Unde idem Capreolus, in 2, dist. 27, q. 1, art. 3, ad 1, in ultimis verbis solutionis, ita concludit: *Videtur mihi de peccatis, quod in eorum punitione magis proprie servetur justitia distributiva, quam commutativa.* Quam sententiam probavit Cajetanus, 1 part., q. 21, art. 1, et 2. 2, q. 61, art. 4; et idem sentit Richardus, in 4, dist. 46, art. 1, q. 1. Qui auctores solum in hoc fundantur, quod hæc vindicatio, ut est a Deo, est actio alicujus justitiæ, ut ex modo loquendi Scripturæ, et ex ipsa rei natura tanquam manifestum supponunt; et non est actus justitiæ commutativæ, quia Deus non ponit culpam ad æqualitatem, sed citra condignum, et in hac punitione servat proportionem inter personas, ut D. Thomas dixit. Relinquitur ergo ut sit actus justitiæ distributivæ. Adde, inter Jurisperitos, Franciscum Connan., l. 5 Comment. Juris civil., cap. 1, n. 2, propter similem rationem opinatum esse in principe humano inflictionem pœnarum, sicut præmiorum retributionem, ad justitiam distributivam pertinere.

13. *Quomodo impugnatur ab aliquibus hæc sententia. — Dissolvitur impugnatio. —* Hanc sententiam aliqui impugnant ex eo quod Deus, cum aliquem punit, per se solum attendit opera ejus et non comparisonem ad alios; tum quia ita in Scriptura loquitur, Apoc. 18: *Quantum glorificavit se in deliciis, tantum date ei tormentorum;* et Roman. 2: *Reddet unicuique secundum opera sua;* tum etiam quia ad punitionem delicti alicujus personæ, valde accidentarius est respectus ad alios. Hæc tamen non me plurimum movent, si aliud

non obstaret; nam testimonia Scripturæ indifferentia sunt, ut de quantitate æqualitatis, vel de quantitate proportionalitatis intelligi possint. Et D. Thomas, loco citato, expresse concludit omnia similia testimonia explicanda esse de æqualitate proportionalitatis. Deinde, esto verum sit Deum respicere proportionem culpæ ad pœnam in unaquaque persona, etiamsi unus solum peccator esset in mundo, tamen neque hoc est omnino extra munus justitiæ distributivæ, ut supra probavi, neque etiam inde concluditur, in punitione multorum, Deum non respicere proportionem inter illos, ut paulo inferius etiam declarabo. Hac ergo ratione non satis impugnatur illa sententia.

14. *Rejicitur dicta sententia. — Primo. —* Nihilominus mihi non probatur, propter duo: primo, quia infirmo nititur fundamento; tum quia non recte colligit, si actus non est commutativæ justitiæ, esse distributivæ, quia potest esse alterius; tum etiam quia non recte probat hunc actum non esse commutativæ justitiæ; quia, licet Deus in taxandis pœnis peccatorum, minores imposuerit quam singula in rigore mereri possint, et ideo dicatur punire citra condignum, de pœnis tamen sic taxatis nihil postea remittit, ut divus Thomas etiam supra docet; et hoc satis esset ad æqualitatem commutativæ justitiæ servandam, si aliunde intercederet debitum vel obligatio. Imo, licet de illa pœna taxata Deus aliquid remitteret, ut supremus Dominus, nihilominus in inflictione alterius partis pœnæ posset intervenire justitia commutativa, si aliud non obstaret; sicut inter homines, qui solvit partem debiti, et non totum, vel quia non potest, vel quia habet aliam legitimam excusationem, actum justitiæ commutativæ exercet. Denique quamvis Deus in hac punitione aliquo modo respiciat proportionem personarum (quod ego non negabo), hoc non satis est ut inde concludatur propria et specialis justitia distributiva; nam aliæ etiam justitiæ, imo et aliæ etiam virtutes interdum servant hanc proportionem, ut supra ostendi.

15. *Secunda ratio contra eam sententiam. —* Secunda ratio et præcipua, ob quam displicet hæc sententia, est, quia ubi non intervenit debitum justitiæ distributivæ, nec propria et specialis justitia distributiva seu actus ejus intervenire potest. In pœnis autem infligendis, non intervenit speciale debitum justitiæ distributivæ; ergo. Major constat ex omnibus supradictis de ratione justitiæ in communi,

et in specie de distributiva; nam oportet ut speciale jus alterius respiciat in quo fundetur ratio talis debiti. Minor vero etiam patet ex dictis in proximo puncto, quia malum, ut malum, non debetur alteri delinquenti ex speciali jure, quod ipse habeat ad tale malum, sed potius ipse est debitor satisfactionis, quæ per condignam pœnam ab ipso extorquetur. Et declaratur amplius etiam in punitione inter homines, ex differentia inter principem distribuentem præmia et pœnas. Nam in utroque munere reddit imprimis debitum Reipublicæ, ad ejus commune bonum uterque actus necessarius est; et ideo uterque actus per se spectat ad justitiam legalem; præter hoc vero præmium redditur dignis tanquam speciali modo illis debitum, et speciali jure quod ad illud habent. Unde si illo immerito privetur aliquis, non tantum fit injuria Reipublicæ, sed etiam particulari personæ, cui ex justitia distributiva debebatur. At vero pœna non infligitur reo ex novo et speciali debito ad illam; unde, si illa privetur, nulla ei fit injuria, sed Reipublicæ tantum; quod est signum ibi non intervenire propriam actionem, sicut neque obligationem justitiæ distributivæ; ergo talis actio ex se, et ex sua ratione formali, non pertinet ad justitiam distributivam; ergo neque in Deo pertinebit, quia tota ratio facta in eo procedit, et nihil speciale in ipso assignari potest. Imo ex alio capite est in eo specialis et major ratio, quia, ut supra dictum est, propria justitia non habet locum in Deo, nisi fundata in promissione et pacto; hæc autem promissio, quæ specialem obligationem justitiæ inducat, non habet locum proprie in inflictione pœnarum, et ideo potius comminatio quam promissio dici solet. Nam si consideretur respectu illius cui Deus pœnam comminatur, non potest inducere obligationem, cum talis inflictio sit illi involuntaria, cui libenter cederet si posset; respectu vero aliorum (si fingamus justis promississe Deum punire injustos), omnino extrinseca et accidentaria est talis promissio; et ad summum pertinebit ad fidelitatem quamdam, vel etiam ad præmium justorum, si hoc redundet in commodum et bonum illorum; nunquam vero pertinet ad propriam justitiam distributivam respectu eorum qui puniuntur, quod nunc agimus.

Questionis resolutio.

16. *Punitio in Deo est actus providentialis justitiæ. —* Dicendum ergo censeo pnnitionem

malorum in Deo esse actum illius justitiæ gubernativæ, seu providentialis, quam paulo antea exposuimus. Hoc satis videtur concludi ex dictis circa alias sententias. Nam quod hic actus alicujus justitiæ sit, optime probatum est, quia versatur in operatione ad alterum, et in ea respicit aliquam æqualitatem, secundum quam ille actus habet honestatem valde utilem et convenientem ad commune bonum; quod satis est ad aliquam rationem justitiæ constituendam. Præterea ostensum est hoc munus non pertinere ad justitiam commutativam, vel distributivam proprie, quæ in Deo, ut diximus, una et eadem est; et ideo exclusa una a tali actu, excluditur alia, et e converso. Et ratio utriusque communis est, quia respicit jus alterius, et debitum, quod inde nascitur, radicaliter fundatum in divina promissione et pacto; quod totum in hac punitione locum non habet. Denique ostensum est, præter hanc justitiam specialem, solum esse in Deo illam generalem, seu gubernativam; ergo recte concluditur hunc actum ad illam pertinere.

Confirmatur primo, quia etiam præmium bonorum, secluso pacto, ad illam justitiam pertineret. Item ad eam spectant omnes actiones, quibus Deus aliquid confert propter convenientem æqualitatem servandam, ut supra declaravi; ergo et hæc. Tandem in hominibus hæc actio positive et per se spectat ad justitiam legalem, ut supra etiam ostendi; ergo in Deo pertinebit ad illam justitiam, quæ legali correspondet, quæ est hæc gubernativa.

17. *Non repugnat servare Deum in pœnis arithmetica et geometricam proportionem. —* In pœnis infligendis proportio geometrica non per se intenditur sicut in retributione præmiorum. — Addere vero necesse est, huic veritati non repugnare quod Deus, in infligendis pœnis proportionem et arithmetica et geometricam servare possit; nam, ut sæpe dixi, aliæ etiam virtutes hoc faciunt sub propriis rationibus, vel debitis; ut gratitudo (huic enim vindicatio proportionari solet), in rependendo beneficio, et quantitatem beneficii considerat, ut condignas gratias exhibeat, si potest; et si multi sint benefactores, inter eos proportionem servat, quantum potest et necesse est. Sic ergo Deus, licet in infligendis pœnis non operetur ex speciali debito justitiæ, nihilominus ex illo qualicumque debito specialis condecientiæ, ob bonitatem suam, unicuique peccato infligit pœnam secundum meritum et quantitatem ejus, attendita lege qua

pœna taxatur; et in hoc servat formam proportionatam commutativæ justitiæ, et proportionem arithmeticam, et æqualitatem pœnæ saltem legalis, seu jam taxatæ per suam legem, ad culpam, ut supra declaratum est. Et nihilominus non omnino excluditur proportio geometrica, ut supra in præmiis expositum est. Intercedit tamen nonnulla differentia, quia bonum est per se intentum, malum autem per accidens; præmium autem bonorum habet magnam rationem boni, et ideo in illo est per se intentum, non tantum uniuscujusque beati præmium, sed etiam ordo, consociatio, et proportio omnium beatorum inter se, et consequenter etiam per se sunt intenta ipsa merita et eorum proportio, quatenus ad talem finem necessaria sunt. Vindicta vero peccati habet rationem mali, et ideo per sese non est intenta, sed tantum ex suppositione peccati; quod peccatum nullo modo est per se intentum, sed tantum permissum; et ideo neque proportio et ordo, inter ipsos qui puniuntur, videntur per se intendi, sed materialiter consequi ex condigna uniuscujusque punitione. Hac ergo ratione, retributio præmiorum magis videtur fieri secundum formam justitiæ distributivæ, quam pœnarum inflictio.

18. Nihilominus tamen non omnino excluditur hæc ratio et forma ab hac punitione prout a Deo fit, præsertim si cum Theologis supponamus Deum punire citra condignum, sive hoc sit in pœnis ipsis infligendis, sive (quod probabilius videtur) in ipsis taxandis. Nam, si Deus unicuique peccato non taxavit pœnam omnino adæquatam malitiæ ejus, et alioqui omnibus taxavit proportionatas pœnas cum aliqua proportione et æquitate, necesse est ut ad definiendas pœnas singulorum peccatorum non solum absolute, sed etiam comparate ad singulorum gravitatem respexerit. Quin potius in universum, quotiescumque pluribus debitum solvitur, et nulli eorum fit adæquata solutio, moraliter loquendo, non potest etiam fieri proportionata, nisi in solutione ipsa directe ac per se fiat comparatio personarum inter se; quia, cum illa proportio non consurgat ex adæquata retributione singulorum, sed ex inæquali, quæ certa non est, sed potest esse major et minor, fieri non potest ut æqualitas proportionis inter eos consurgat, nisi sit per se considerata; alias mere fortuito et contingenter insurgeret. In pœnis autem quæ a Deo infliguntur ad puram vindictam (de his enim agimus, nam aliæ, quæ medicinales

sunt, aliam habent rationem), servatur sine dubio proportionalitas pœnarum ad culpas, ut quantum culpa excedit culpam in suo ordine, tantum pœna excedat pœnam in gradu suo; nam hoc etiam ad æquitatem justitiæ, et optimam gubernationem spectat. Hæc autem proportionalitas non consurgit ex omnimoda adæquatione uniuscujusque pœnæ ad suam culpam, quia non puniuntur cum omnimoda æqualitate rei ad rem; neque etiam fortuito et mere contingenter consurgit, ut per se constat; ergo ideo consurgit, quia in ipsamet taxatione vel inflictione pœnarum, gubernator habuit respectum ad proportionem seu comparisonem culparum inter se. Quæ ratio cum simili proportione locum etiam habet in retributione præmiorum, quatenus illa fieri dicitur ultra condignum; nam secundum illum excessum non potest servari proportio inter multos, nisi sit per se intenta, et formaliter fiat comparatio inter illos.

19. *Objectio.—Solutio.—Quo sensu dicitur in Scripturis non accipere personas.*—Quod si dicat aliquis hunc excessum in præmiis, et diminutionem in pœnis non pertinere ad justitiam, sed ad misericordiam, respondeo, supposita illa voluntate miserendi, ad justitiam gubernativam pertinere illam ita dirigere, ut cum dicta proportione fiat; tum quia ubi non fit æqualitas omnimoda, ad commune bonum spectat ut fiat saltem proportionalis; tum etiam quia, moraliter loquendo, duo videntur includi in ratione præmiis proportionati tali merito. Unum est, ut qui tale meritum habet, talem sedem recipiat; aliud est, ut qui est minoris meriti, non adæquetur illi in præmio, seu in sede; et hinc consurgit dicta proportio, quæ, licet non æquali ratione, suo tamen modo ex eodem titulo postulatur in pœnis; nam, licet qui habet tale demeritum, per se mereatur tantam pœnam, quodammodo etiam meretur non adæquari, in pœna, alteri qui graviora habet demerita. Et ideo, si in hoc diminuitur pœna, debet in alio cum proportione diminui. Quod suo modo habere potest locum in humano principe seu gubernatore; aliquando enim, si multitudo personarum propter aliquod delictum punienda sit, non expedit in omnibus integram et adæquatam pœnam exequi, sed aliquid remittere ex gubernatoris arbitrio; tunc ergo debet ex vi justitiæ legalis æqualitatem proportionis inter eos servare. Quod si fortasse gravius puniat eum qui minus peccavit, et levius qui plus deliquit, non peccabit quidem contra justitiam

commutativam, si tota illa gravior pœna non excedit meritum culpæ ejus qui sic punitur. Neque etiam peccabit contra specialem justitiam distributivam, quia nullum jus violat ejus quem sic gravius punit; non ergo illi facit injuriam, sed Reipublicæ, et communi bono in illa personarum acceptione, quæ aliquando esse potest contra justitiam legalem, quando, scilicet, ipsamet postulat dictam proportionem. Secus autem esset si illa inæqualis punitione et omissio proportionis fieret ex alia ratione communis boni; tunc enim jam justitia legalis non obligaret ad proportionem servandam, et consequenter illa non esset acceptio personarum repugnans tali justitiæ. Atque hoc etiam modo dicitur Deus in Scriptura sacra non accipere personas, non solum in præmiis, verum etiam in pœnis reddendis: quia inter eas æqualitatem servat, saltem proportionis. Acceptio enim personarum, licet non semper opponatur justitiæ distributivæ specialiter sumptæ, semper tamen opponitur formæ et proportioni illius; signum ergo est etiam hanc formam et proportionem servare Deum in vindicatione culparum. Sic ergo satis constat quæ virtus in Deo sit justitia punitiva, et quis modus commutativæ vel distributivæ justitiæ in ea servetur.

20. *In pœna, quam a se quis exigit, locum habere potest utraque justitia.*—Ultimo tamen advertendum est hæc omnia intelligi de justitia punitiva, in qua Deus se habet ut efficiens, et reus tantum ut patiens; nam est alius modus puniendi delicta contra Deum commissa, per voluntariam satisfactionem, seu assumptionem pœnæ, exhibitam ab ipsomet qui deliquit, vel ab alio loco illius, et a Deo acceptatam. Qui modus vindictæ de peccatis fit ab hominibus justis in hac vita. Et licet procedat a justitia punitiva Dei, tanquam ab exigente et imperante, proxime tamen procedit ab ipsomet reo seu satisfaciente, quia non passive tantum, sed active ad eam concurrit. Et in hoc genere punitionis habere potest locum propria justitia Dei commutativa et distributiva. Nam, si supponatur promissio et pactum, ex justitia commutativa obligatur Deus ad illam satisfactionem ita acceptandam, ut aliam pœnam pro tali peccato non infligat, ut in superioribus declaratum est. Atque hæc sint a nobis dicta de attributo divinæ justitiæ, ex quibus constat, non solum ad quam justitiam pertineat distributio præmiorum, quod a nobis principaliter propositum fuerat, sed etiam inflictio pœnarum, et omnes alii actus provi-

dentia divinæ, qui aliquam rationem justitiæ participant; hæc enim omnia connexa sunt, et ad complementum doctrinæ fuerunt necessaria.

SECTIO VI.

QUOMODO SATISFACIENDUM SIT DIFFICULTATIBUS IN PRINCIPIO POSITIS.

1. *Ad auctoritatem Scholasticorum respondetur.*—Superest ut fundamenta contrariæ sententiæ quæ in principio posuimus, dissolvamus. Primum fundabatur præcipue in auctoritate Scholasticorum, de quibus non negabo obscurius locutos fuisse de hac divina justitia, magisque insinuare justitiam illam quam nos gubernativam seu providentialem appellamus; de alia vero propria justitia commutativa vel distributiva perpauca dicere. Jam vero ostendimus nonnullos graves Theologos satis clare de justitia distributiva Dei locutos fuisse, nonnullos etiam de commutativa, præsertim D. Thomam et Capreolum; alios vero, qui illam negant, loqui de commutativa secundum eum rigorem, et proprietatem quam habet in hominibus, non tamen secundum formalem conceptum abstractum, quem nos declaravimus. Ipsi vero considerationem illam fere prætermisissent videntur, non tamen negasse.

2. *Ad D. Anselmum respondetur, ejusque verba explicantur.*—*In decentia divinæ voluntatis magna est latitudo.*—Quod vero spectat ad verba D. Anselmi, constat manifeste, ex toto illo cap. 10, Anselmum loqui ibi latissime de justitia Dei prout significat quancumque virtutem, seu rectum affectum beneficiendi, seu operandi circa alios. Quod patet ex illis verbis: *Justum est ut malos punias; et justum est ut malis parcas*; nam certum est utrumque horum non pertinere ad justitiam specialiter sumptam, sed generatim. Deinde de divina justitia sic sumpta, et de omni virtute sub illa comprehensa, verum est, quod Anselmus ad Deum ait: *Justus es, quia facis quod decet te summe bonum.* Hæc vero decentia non est eadem in omnibus attributis divinæ voluntatis; misericordia enim, veritas et justitia, etc., decet divinam bonitatem; aliter tamen et aliter, secundum præcisas rationes eorum loquendo. Ex hoc ergo non excluditur quin in Deo possit esse propria justitia, sicut non excluditur quod in eo sit propria fidelitas; nam, sicut decet divinam bonitatem implere